

Anca VIERU

Pallady

Ulise

legat de catarg

POLIROM

2023

În 1924 a renunțat la apartamentul din Rue Franklin 33, prea mare pentru el, și i-a vândut anticarului aflat la două case distanță aproape toate mobilele: canapeaua verde din salon, berjera, gheridonul, dulapul cu oglindă al lui Jeanne. Cu ce a rămas s-a mutat în Place Dauphine, vechea piață din inima Parisului, Île de la Cité, într-o clădire veche, cu scară monumentală. Acolo, în cele două camere de la mansardă, avea să locuiască până la întoarcerea în țară din 1940.

Place Dauphine: locul unde pe vremuri erau două insule separate de Île de la Cité, unite abia pe vremea lui Henric al II-lea, când s-a amenajat terenul pentru Pont-Neuf. Unde mai înainte, în 1314, a fost ars pe rug Jacques de Molay, ultimul Mare Maestru Templier. Și unde în 1607, sub domnia lui Henric al IV-lea, a pornit construcția pieței triunghiulare mărginită de 32 de case identice, cu două etaje, din cărămidă și piatră albă. A fost botezată în onoarea delfinului (*dauphin*), viitorul rege Ludovic al XIII-lea. O parte dintre case au dispărut la sistematizările ulterioare, altele au fost modificate și înălțate. Iar piața, pe vremuri gălăgioasă și agitată, cu numeroase buticuri și ateliere la parterul caselor, a pierdut teren în fața cartierelor mai la modă. La începutul secolului XX devenise un loc liniștit, bucolic, vara umbrit de frunzișul castanilor, un loc impregnat de nostalgia unui timp care nu mai putea fi înțeles.

Doar André Breton, poetul suprarealist, avea să numească mai târziu Place Dauphine „sexul Parisului“, aluzie la forma ei triunghiulară dintre cele două brațe ale Senei, ca un sex înconjurat de picioare. „Quelle bêtise“, ar fi putut zice Pallady, dacă ar fi știut. Dar el era de mult întors în țară.

Lui îi plăcea piața cu parfumul ei de vechime. Îi plăcea apartamentul cu două camere mansardate văruițe în alb, cu pardoseală de ceramică roșie, cu peretele despărțitor înlocuit de o arcadă joasă, de la ultimul etaj al clădirii cu numărul 12, unde găsisese liniștea pe care o căutase atât. Îi plăcea să se uite de la fereastră, dincolo de balconul mic cu feronerie în stil Ludovic al XVI-lea, să vadă castanii primăvara înfloriți, iarna desfrunziți și aplecați de vânt și ploaie, să privească mai departe, prin deschizătura dintre străzi, Sena.

Îi plăcea să se plimbe pe străduțele din jur, de cele mai multe ori însoțit de micul Purky, câinele lui, să deseneze Sena și cheiurile ei, Pont-Neuf, trecătorii și pescarii. Să bea sfertul de vin roșu la Café du Dôme sau vizavi, la veșnic înSORITA cafenea Rotonde, pe partea cealaltă a Bulevardului Montparnasse, cu ochii la mișcarea străzii și cu carnetul de desene, care nu-l părăsea niciodată, pe masă, în așteptarea figurilor care să-l inspire și pe care să le schițeze din câteva linii. Să caute cărți vechi la buchiniștii de pe Quai de l'Horloge sau Quai des Orfèvres. Era Parisul lui, mai mult ca oriunde.

Trecuse de cincizeci de ani și melancolia străzilor vechi se potrivea cu melancolia lui.

Puțini prieteni îl vizitau. George Răut, directorul filialei franceze a băncii Marmorosch Blank, cu care împărțea casa din Place Dauphine 12. Matila Ghyka, rudă de departe, diplomat și matematician, care scrisese de curând o carte despre estetica proporțiilor și despre numărul de aur. Când veneau la Paris îl vizitau și alții. Pascal Vidrașcu, vechiul lui prieten; pictorul Jean Steriadi, cel care se ocupa mereu de vânzarea tablourilor lui Pallady în țară și îi trimitea apoi banii la Paris; Sandu Rosetti, lingvist, profesor la universitate și director, mai târziu, la Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II“. Fetele lui Jeanne, mai ales Magda, care se stabilise cu soțul la Paris. Rude în trecere. Iubite ocazionale. Și apoi modelele. Fiindcă renunțase la atelierul din Rue Le Verrier și una dintre cele două odăi de la mansardă îi servea acum de atelier.

Nici el nu vizita multă lume. Câțiva prieteni, câteva rude. Păstrase legătura cu Aman-Jean, profesorul de pictură ale începuturilor lui pariziene, pe care-l vizita uneori, ba chiar i-a și pozat pentru un portret. E plictisitor să pozezi, spunea. Ai impresia că suprimi timpul prin această imobilitate.

Se întâlnea, săptămânal, cu câțiva prieteni la o masă la restaurantul de pe Rue Saint-André-des-Arts. Mergea la expoziții și concerte, uneori la vânătoare în împrejurimile Parisului. Dar cea mai mare parte

a timpului o petrecea în mansarda din Place Dauphine. Își apăra singurătatea pe care o câștigase renunțând la familie și la iubire.

Pe Yvonne Cusin a cunoscut-o într-o zi de toamnă blândă, în Jardin du Luxembourg. Pallady stătea pe o bancă în apropierea statuii Le Marchand de Masques și se pregătea să scoată carnetul de desene, ca să facă o schiță a statuii. Era o lumină dulce, lumina aceea străvezie și melancolică dinainte de înserare, în care-i plăcea cel mai mult să deseneze.

Dar n-a apucat să scoată carnetul, fiindcă în fața lui s-a oprit o tânără subțire și înaltă, cu trăsături frumoase.

— Se poate? a întrebat ea și a făcut un gest către banca pe jumătate goală.

— Desigur, i-a răspuns Pallady.

A privit în jur. Toate băncile erau ocupate, lumea se bucura de ultimele zile cu soare.

O perioadă n-au vorbit nimic. Tânăra se uita în gol, cu o privire pierdută, apoi și-a fixat ochii pe statuia din dreapta. O privea stăruitor, de parcă de înțelegerea sensurilor ascunse în bronzul ei depindea ceva important. Privirea ei avea ceva deznădăjduit și Pallady i-a zis:

— Neguțătorul de măști.

S-a ridicat și s-a apropiat de statuie: un tânăr care ținea în mână, ridicată deasupra capului, masca lui Victor Hugo. Iar la picioare, alte măști: Corot, Dumas, Berlioz, Balzac. Tânăra s-a apropiat și ea,

a întins mâna în sus, către masca lui Victor Hugo, fără s-o atingă.

— Ce trist, a zis. Ce trist să ajungi o biată mască de vânzare.

Deznădejdea din vocea femeii îi dădea lui Pallady o stânjeneală neobișnuită. În ultimul timp, contactele lui cu lumea erau mai mult de suprafață și uitase cum este să alini pe cineva. Și atunci a început să vorbească despre statuie. Despre fiecare dintre măști. Despre cele trei măști care fuseseră atârdate de cealaltă mână a tânărului și dispăruseră puțin după apariția statuii în parc. Nimeni nu știa ce se întâmplase cu ele. I-a spus apoi că e pictor. I-a vorbit despre el și asta a făcut-o pe tânără să-i povestească despre ea. Se numea Yvonne Cusin. Venea din Marsilia. Fusesse îndrăgostită și fugise de acasă cu iubitul ei, care o părăsise după un timp. Când s-a întors, fără bani și cu onoarea terfelită, tatăl a gonit-o. Ajunsesse în Paris chiar în dimineața aceea, își luase o cameră la un hotel modest, dar nu-și putea permite să stea mai mult de câteva zile. Și pe urmă nu știa ce să mai facă.

— O biată mască de vânzare, a repetat în final și a început să plângă.

Pallady, atât de temut în societate pentru limba ascuțită și pentru replicile acide, în situații de genul acesta nu știa cum să se comporte. Bunătatea lui, ascunsă cu grijă de obicei, se manifesta tot cu bruschețe.

— Nu mai plânge, hai că găsim ceva. Ți-am zis că sunt pictor. Am nevoie de un model și te plătesc pentru asta. Și căutăm o cameră ieftină unde să poți sta.

Așa a început. Un moment de bunătate în fața deznădejzii, care a dus la o iubire despărțită doar de moarte.

La acea vreme Pallady trecuse de cincizeci de ani, dar înfățișarea lui respira vigoare și atrăgea mereu atenția. Înalt și suplu, cu mers semeț și cadențat, cu nelipsitul baston cu mâner de fildeș sau, în zilele ploioase, cu umbrela terminată în cap de rață. Chipul cu trăsături ascetice, cu fruntea înaltă și ochi pătrunzători umbriți de sprâncenele stufoase, în accent circumflex. Haina croită larg din stofă neagră de aba, ca de mănăstire, pantalonii-burlan din material cadrilat, pălăria cu fund rotund și borduri plate de canotier. Era o adevărată apariție. Mândru și rece în aparență, cu greu se apropia de cineva, însă atunci devenea un prieten bun, pe care te puteai baza.

Yvonne era blândă și tăcută. Din partea irlandeză a mamei păstrase doar părul roșu și pistruii, nimic din spiritul bătaios și firea independentă. Se bucura să-i pozeze, să petreacă împreună serile întunecoase în apartamentul de la mansardă, să privească Sena în depărtare, dincolo de ferestre și de perdelele brodate, dincolo de bătrâna piață. Se simțea în siguranță alături de el și o seninătate blândă o cuprindea, o